

CUPRINS

PARTEA ÎNTÂI

OPERE, PERIOADE ȘI CURENTE LITERARE

– Eseuri structurate –

PERIOADA PAȘOPTISTĂ

- Perioada pașoptistă: „*Dacia literară*” 13

EPOCA MARILOR CLASICI

- Criticismul junimist: „*Junimea*” și „*Convorbiri literare*” 15
 - TITU MAIORESCU – autor canonic 17
 - ION CREANGĂ – autor canonic 22
 - „*Povestea lui Harap-Alb*” – basm cult 22

ROMANTISMUL 29

- Romantismul – definiție, trăsături 29
 - MIHAI EMINESCU – autor canonic 31
 - „*Revedere*” – elegie romantică 31
 - „*Floare albastră*” – idilă filozofică romantică 35
 - „*Odă (în metru antic)*” – artă poetică filozofică 40
 - „*Luceafărul*” – poem filozofic, lirico-epic 45

REALISMUL

- Realismul – definiție, trăsături 57
 - IOAN SLAVICI – autor canonic 59
 - „*Moara cu noroc*” – nuvelă realistă-psihologică 59
 - ION LUCA CARAGIALE – autor canonic 65
 - „*O scrisoare pierdută*” – comedie 65

PRELUNGIRI ALE ROMANTISMULUI ȘI ALE CLASICISMULUI 74

- Prelungiri ale romantismului și ale clasicismului – prezentare generală 74
 - „*Rugăciune*” de Octavian Goga – artă poetică 76
 - „*Mânioasă*” de George Coșbuc – idilă pastorală 81

SIMBOLISMUL 85

- Simbolismul – definiție, trăsături 85

GEORGE BACOVIA – autor canonic	88
„ <i>Plumb</i> ” de George Bacovia – <i>poezie simbolistă</i>	88
„ <i>Decor</i> ” de George Bacovia – <i>poezie simbolistă</i>	92
„ <i>Lacustră</i> ” de George Bacovia – <i>poezie simbolistă</i>	96

CURENTE LITERARE ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

MODERNISMUL INTERBELIC	101
Modernismul românesc – <i>definiție, trăsături</i>	101
EUGEN LOVINESCU – autor canonic	102
„ <i>Istoria literaturii române moderne</i> ”, capitolul	
„ <i>Creația obiectivă: L. Rebreanu: Ion</i> ”	104

A. ROMANUL MODERN ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

Romanul realist-obiectiv-modern	106
LIVIU REBREANU – autor canonic	106
„ <i>Ion</i> ” – <i>roman modern, realist-obiectiv, interbelic</i>	106
Romanul modern subiectiv-psihologic/ Romanul experienței.....	113
CAMIL PETRESCU – autor canonic	113
„ <i>Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război</i> ”	
– <i>roman psihologic, modern, subiectiv – interbelic</i>	113
„ <i>Patul lui Procust</i> ” – <i>roman psihologic, modern,</i>	
<i>subiectiv – interbelic</i>	119
Romanul modern, realist-balzacian, obiectiv.....	126
GEORGE CĂLINESCU – autor canonic	126
„ <i>Enigma Otiliei</i> ” – <i>roman modern, balzacian, obiectiv</i>	126

B. POEZIA MODERNĂ ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

TUDOR ARGHEZI – autor canonic	133
„ <i>Testament</i> ” – <i>artă poetică modernă</i>	133
„ <i>Flori de mucigai</i> ” – <i>artă poetică modernă</i>	133
LUCIAN BLAGA – autor canonic	142
„ <i>Eu nu strivesc corola de minuni a lumii</i> ”	
– <i>artă poetică filozofică, modernă</i>	142
„ <i>Lumina</i> ” – <i>artă poetică filozofică, modernă</i>	147
ION BARBU – autor canonic	151
„ <i>Din ceas, dedus...</i> ” („ <i>Joc secund</i> ”) – <i>artă poetică modernă</i>	151
„ <i>Riga Crypto și lapona Enigel</i> ”	
– <i>baladă cultă modernă, poezie epică</i>	154

TRADIȚIONALISMUL INTERBELIC	158
Tradiționalismul interbelic – <i>definiție, trăsături</i>	158

A. ROMANUL TRADIȚIONAL ÎN PERIOADA INTERBELICĂ	160
Romanul tradițional, realist-obiectiv	160
MIHAIL SADOVEANU – autor canonic	160
„ <i>Baltagul</i> ” – roman tradițional, realist-obiectiv	160
B. POEZIA TRADIȚIONALĂ ÎN PERIOADA INTERBELICĂ	166
ION PILLAT	166
„ <i>Aci sosi pe vremuri</i> ” – elegie tradițională, lirism obiectiv	166
VASILE VOICULESCU	171
„ <i>În grădina Ghetsemani</i> ” – poezie tradițională, lirism obiectiv	171
Modernism versus tradiționalism (eseu).....	175

CURENTE LITERARE ÎN PERIOADA POSTBELICĂ

(perioada de după anul 1947 până astăzi)

A. ROMANUL ÎN PERIOADA POSTBELICĂ	178
Romanul realist-obiectiv și romanul realist-subiectiv	178
MARIN PREDA – autor canonic	178
„ <i>Moromeții</i> ” – roman realist-obiectiv	178
„ <i>Cel mai iubit dintre pământeni</i> ” – roman realist-subiectiv	187
B. POEZIA ÎN PERIOADA POSTBELICĂ	196
NEOMODERNISMUL POSTBELIC	196
Neomodernismul – definiție, trăsături	196
NICHITA STĂNESCU – autor canonic	197
„ <i>Către Galatea</i> ” de Nichita Stănescu	197
„ <i>Leoaică tânără, iubirea</i> ” de Nichita Stănescu	201
„ <i>În dulcele stil clasic</i> ” de Nichita Stănescu	205
MARIN SORESCU – autor canonic	208
„ <i>Echerul</i> ” – poezie neomodernistă	208
C. DRAMA NEOMODERNISTĂ POSTBELICĂ	212
MARIN SORESCU – autor canonic	212
„ <i>Iona</i> ” – dramă-parabolă	212
POSTMODERNISMUL POSTBELIC	218
Postmodernismul – definiție, trăsături.....	218
MIRCEA CĂRTĂRESCU	220
„ <i>Georgica a IV-a</i> ” – poezie postmodernă	220

PARTEA A DOUA

CONSTRUCȚIA PERSONAJELOR

- Caracterizări -

PERSONAJ DE BASM CULT	223
Harap-Alb – „ <i>Povestea lui Harap-Alb</i> ”	223
de Ion Creangă – autor canonic	
PERSONAJ DE NUVELĂ REALIST-PSIHOLOGICĂ	226
Ghiță – „ <i>Moara cu noroc</i> ”	226
de Ioan Slavici – autor canonic	
PERSONAJ DE COMEDIE	230
Nae Cațavencu – „ <i>O scrisoare pierdută</i> ”	230
de I.L. Caragiale – autor canonic	
PERSONAJ DE ROMAN REALIST OBIECTIV	233
Ion – „ <i>Ion</i> ”, de Liviu Rebreanu – autor canonic	233
PERSONAJ DE ROMAN REALIST MODERN SUBIECTIV	236
Ștefan Gheorghidiu – „ <i>Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război</i> ”	236
de Camil Petrescu – autor canonic	
PERSONAJ DE ROMAN MODERN SUBIECTIV	240
George Demetru Ladima – „ <i>Patul lui Procust</i> ”	240
de Camil Petrescu – autor canonic	
PERSONAJ DE ROMAN MODERN REALIST BALZACIAN OBIECTIV ..	244
Felix Sima – „ <i>Enigma Otiliei</i> ”	244
de George Călinescu – autor canonic	
PERSONAJ DE ROMAN REALIST TRADIȚIONAL	248
Vitoria Lipan – „ <i>Baltagul</i> ”	248
de Mihail Sadoveanu – autor canonic	
PERSONAJ DE ROMAN MODERN REALIST-BALZACIAN	252
Ilie Moromete – „ <i>Moromeții</i> ”	252
de Marin Preda – autor canonic	
PERSONAJ DE ROMAN REALIST OBIECTIV	256
Victor Petrini – „ <i>Cel mai iubit dintre pământeni</i> ”	256
de Marin Preda – autor canonic	
PERSONAJ DE DRAMĂ-PARABOLĂ	260
Iona – „ <i>Iona</i> ”, de Marin Sorescu – autor canonic	260

PARTEA A TREIA

RELAȚIA DINTRE DOUĂ PERSONAJE

- Eseuri structurate -

PERSONAJE DE BASM CULT	265
Harap-Alb și Spânul – „ <i>Povestea lui Harap-Alb</i> ”	265
de Ion Creangă – autor canonic	
PERSONAJE DE NUVELĂ REALIST-PSIHOLOGICĂ	270
Ghiță și Lică – „ <i>Moara cu noroc</i> ”	270
de Ioan Slavici – autor canonic	
PERSONAJE DE COMEDIE REALISTĂ	275
Zaharia Trahanache și Nae Cațavencu – „ <i>O scrisoare pierdută</i> ”	275
de I.L. Caragiale – autor canonic	
PERSONAJE DE ROMAN REALIST OBIECTIV	280
Ion și Ana – „ <i>Ion</i> ”	280
de Liviu Rebreanu – autor canonic	
PERSONAJE DE ROMAN MODERN PSIHOLOGIC SUBIECTIV	284
Ștefan Gheorghidiu și Ela – „ <i>Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război</i> ”	284
de Camil Petrescu – autor canonic	
George Demetru Ladima și Emilia Răchitaru – „ <i>Patul lui Procust</i> ”	289
de Camil Petrescu – autor canonic	
PERSONAJE DE ROMAN MODERN REALIST OBIECTIV	
BALZACIAN	293
Felix Sima și Otilia Mărculescu – „ <i>Enigma Otiliei</i> ”	293
de George Călinescu – autor canonic	
PERSONAJE DE ROMAN REALIST TRADIȚIONAL	298
Vitoria și Nechifor Lipan – „ <i>Baltagul</i> ”	298
de Mihail Sadoveanu – autor canonic	
PERSONAJE DE ROMAN REALIST OBIECTIV	302
Ilie și Niculae Moromete – „ <i>Moromeții</i> ”	302
de Marin Preda – autor canonic	
PERSONAJE DE ROMAN REALIST SUBIECTIV	307
Victor Petrini și Matilda – „ <i>Cel mai iubit dintre pământeni</i> ”	307
de Marin Preda – autor canonic	

PARTEA A PATRA

COMUNICARE. STILURI FUNCȚIONALE.

TIPURI DE TEXTE

- Teorie pentru scris și oral -

COMUNICAREA	313
STILURILE FUNCȚIONALE ALE LIMBII ROMÂNE	314
Stilul artistic/literar/ficțional	314
Stilul științific	315
Stilul juridic-administrativ	316
Stilul publicistic	317
STILURILE INDIVIDUALE ALE LIMBII ROMÂNE	317
CALITĂȚILE GENERALE ALE STILULUI	319
TIPARE TEXTUALE.....	321
TIPURI DE TEXTE	321
Textul narativ	322
Textul descriptiv	322
Textul argumentativ	322
Textul informativ	324
Textul epistolar	324
Rezumatul	324
Texte literare de frontieră/ de graniță	325
Texte juridic-administrative	326

PARTEA A CINCEA

TEXTE LITERARE TESTE EXPLICATE ȘI REZOLVATE

TEXTUL NARATIV	327
<i>Cum se comentează un episod/ secvență narativă</i>	327
<i>Cum se argumentează că un text este narativ/ epic</i>	328
<i>Cum se redactează construcția unui personaj dintr-un fragment epic</i>	329
TEXTUL LIRIC.....	330
<i>Cum se argumentează că o poezie este lirică</i>	330
<i>Cum se comentează o strofă/ secvență lirică</i>	331
TEXTUL DRAMATIC	332
<i>Cum se argumentează trăsăturile operei dramatice</i>	332
TESTE EXPLICATE ȘI REZOLVATE	333
Text juridic	333
Text memorialistic	335
Text științific.....	337
Text epistolar.....	339

PARTEA ÎNTÂI

OPERE, PERIOADE ȘI CURENTE LITERARE

- Eseuri structurate -

LITERATURA ROMÂNĂ

ÎN SECOLUL al XIX-lea – ÎNCEPUTUL SECOLULUI XX

PERIOADA PAȘOPTISTĂ

„DACIA LITERARĂ” (manifest literar, doctrină estetică)

Prima jumătate a secolului al XIX-lea este, poate, cea mai agitată și bogată perioadă de transformări social-culturale, culminând cu evenimentele Revoluției de la 1848, prin care lupta pentru emancipare socială și națională a antrenat toate cele trei provincii românești. Începând cu anul **1830** și până către anul **1870** au avut loc o vigoasă activitate culturală și o intensificare a ideii de unire a țărilor române, cunoscută în literatură ca **perioada pașoptistă**.

La **30 ianuarie 1840** ia ființă, la Iași, revista „*Dacia literară*”, din inițiativa și sub conducerea lui **Mihail Kogălniceanu (1817-1891)**, prima revistă literară, în jurul căreia s-a manifestat un **curent național-popular** și prin care s-au afirmat primii noștri scriitori moderni.

În **primul număr** al revistei, **Mihail Kogălniceanu**, în vârstă de numai 23 de ani, publică **articolul-program** sub titlul „*Introducere*”, în care evidențiază principalele idei așezate ca fundament al creării și orientării literaturii române și care este considerat **primul manifest al romantismului românesc**. Pe plan european, programul romantismului a fost trasat în Franța de către **Victor Hugo**, în „*Prefața*” la drama „*Cromwell*” – 1827.

Cu o **apariție scurtă** în timp, **ianuarie–iunie 1840**, revista „*Dacia literară*” a fost suprimată de către domnitorul **Mihail Sturdza**, după numai **trei numere**.

În **numărul 1** al revistei a apărut **prima nuvelă istorică**, „*Alexandru Lăpușeanul*”, de **Costache Negruzzi**.

ARTICOLUL-PROGRAM – „*Introducere*” – al revistei „*Dacia literară*” ar putea fi sintetizat prin **câteva direcții principale** trasate de **Mihail Kogălniceanu**:

- **Crearea unei literaturi române**, prin realizarea de „*componeri originale*”, de producții românești „*fie din orice parte a Daciei, numai să fie bune*”.

- Colaborarea scriitorilor din toate ținuturile românești, „*fiștecarealea cu ideile sale, cu limba sa, cu chipul său*”.
- Realizarea unei *literaturi unice*, astfel încât „*românii să aibă o limbă și o literatură comună pentru toți*”.
- Combaterea imitației creațiilor literare străine, avertizând că „*dorul imitației s-au făcut la noi o manie primejdioasă, pentru că omoară în noi duhul național*”.
- Traducerile operelor din alte literaturi să fie ale celor de valoare, deși „*traducțiile însă nu fac o literatură națională*” și sunt „*ucigătoare a gustului original*”.
- Păstrarea **specificului național** în operele literare, cu **teme inspirate din istoria poporului, frumusețile patriei și folclor**.
- Afirmarea **criticii literare obiective**: „*critica noastră va fi nepărtinitoare, vom critica cartea, iar nu persoana*”.
- Scriitorii sunt *datori* să susțină **idealul de Unirea Principatelor**.

Mihail Kogălniceanu, originar din Iași, un apropiat al lui Alexandru Ioan Cuza, a contribuit cu forță și entuziasm la Unirea Principatelor Române din 1859, iar în 1863 a devenit cel deal treilea prim-ministru al României, apoi ministru al afacerilor externe, sub domnia lui Carol I. A fost unul dintre cei mai influenți și importanți intelectuali români ai generației sale și un mare patriot: „*Puterea și fericirea unui stat se află în puterea și fericirea mulțumii, adică a nației*”.

În concluzie, „*Dacia literară*” a fost un curent național popular, cu un rol esențial în formarea și evoluția literaturii noastre nu doar în epocă, ci și în deceniile următoare. Aici au publicat primii scriitori importanți ai literaturii române: **Vasile Alecsandri, Costache Negruzzi, Grigore Alexandrescu, Mihail Kogălniceanu**.

EPOCA MARILOR CLASICI

CRITICISMUL JUNIMIST

„JUNIMEA” și „CONVORBIRI LITERARE”

„**JUNIMEA**” este o grupare culturală, inițiată de tineri intelectuali entuziaști precum **Petre Carp**, **Vasile Pogor**, **Theodor Rosetti**, **Iacob Negruzzi**, avându-l mentor pe **TITU MAIORESCU**. Printr-o stranie, dar sugestivă coincidență, **Titu Maiorescu (1840-1917)** avea, la inițierea societății „**Junimea**” (1863), **23 de ani**, exact vârsta pe care o avea **Mihail Kogălniceanu (1817-1891)** atunci când a creat mișcarea culturală „**Dacia literară**” (1840). La fel de ciudat este faptul că **Titu Maiorescu** s-a născut în anul în care a apărut prima revistă literară românească „**Dacia literară**”, inițiată de **Mihail Kogălniceanu**.

Societatea culturală „**Junimea**” a luat ființă la **Iași în 1863** și a avut două direcții principale: una **literară** și alta **culturală**. Pentru a promova ideile „**Junimii**”, se înființează, tot la Iași, la **1 martie 1867**, revista „**Convorbiri literare**”, în care se vor publica principalele opere ale scriitorilor de valoare ai epocii.

• ETAPELE „JUNIMII”:

- **1863-1874** – activitatea s-a desfășurat la Iași și a fost importantă mai ales prin **caracterul polemic** în domeniul limbii, al literaturii și al culturii române. Se promovează în această perioadă principiile estetice și sociale;
- **1874-1885** – se consolidează „**o nouă direcție**” în literatura română, prin apariția operelor de maturitate ale lui **Eminescu**, **Creangă**, **Caragiale** și **Slavici**;
- **după 1885** – societatea „**Junimea**” și revista „**Convorbiri literare**” se mută la București. Activitatea junimiștilor se canalizează în această perioadă către preocupări universitare, căpătând un **caracter academic** prin abordarea altor domenii: filozofia, istoria, geografia. Ca urmare, se publică primele studii de istorie (**A.D. Xenopol** – „**Istoria românilor**”, în 14 volume) și de filozofie (**Vasile Conta**).

• OBIECTIVELE „JUNIMII”:

- **răspândirea spiritului critic**;
- **încurajarea literaturii naționale**;
- **neatârănarea intelectuală a poporului român**;
- **originalitatea culturii și a literaturii române**;
- **crearea și impunerea valorilor naționale**;
- **educarea oamenilor prin cultură (culturalizarea maselor), eforturile lor îndreptându-se spre receptarea și înțelegerea culturii de către popor**;
- **unificarea limbii române literare**.

• MANIFESTĂRILE „JUNIMII”, organizate cu scopul concretizării obiectivelor:

- **Educarea publicului prin „prelecțiuni populare”**, reușind să impună o mentalitate junimistă în epocă, fără dogme, și să dezvolte **spiritul oratoric** pe care îl considerau o artă.

- **Unificarea limbii române literare** începe prin propunerea junimiștilor privind **înlocuirea alfabetului chirilic cu cel latin (1860)**. În acest sens, **Titu Maiorescu** publică articolul „**Despre scrierea limbii române**” (1866), în care susține toate ideile junimiste privitoare la limbă: **ortografia să fie fonetică, înlocuirea alfabetului chirilic cu cel latin, respingerea etimologismului** susținut de pașoptiști și **normarea limbii române** (introducerea de reguli gramaticale). Ca urmare a efortului lor, **Academia Română aprobă și oficializează scrierea cu alfabet latin** pentru întreaga țară.
- **Interesul pentru literatură** se manifestă încă de la înființarea Societății și a revistei. Încă din 1865, junimiștii emit ideea publicării **primei antologii de poezie românească pentru școlari**, iar în primul număr al revistei „**Convorbiri literare**”, **Titu Maiorescu** publică studiul „**O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867**”, care îl va consacra definitiv ca îndrumător și critic literar. **Eminescu** este considerat un geniu al **poeziei** și se vorbește deja despre **eminescianism**, este apreciat **Vasile Alecsandri** și se pune accent pe creația populară. În **proză** se remarcă în mod deosebit **Ioan Slavici** și **Ion Creangă**, iar în **dramaturgie**, cel mai valoros este **Ion Luca Caragiale**.

• **REVISTA „CONVORBIRI LITERARE” (1 martie 1867)** este publicația cu cea mai mare longevitate, între **1867 și 1944**, fiind una dintre cele mai importante apariții ale presei românești. Ideea înființării revistei a fost înlesnită de achiziționarea, în **1866**, a unei tipografii, la care se editau **gratuit** creații românești originale și de valoare, cărți de școală ori traduceri ale unor opere importante din literatura universală, specificându-se obligativitatea că „**fiecare publicare va fi făcută cu litere latine**”.

Revista „**Convorbiri literare**” a apărut sub direcția lui **Iacob Negruzzi** (fiul lui **Costache Negruzzi**), la început **bilunară**, iar din **1871**, cu frecvență **lunară**, dar cu un număr sporit de pagini. Se pot identifica **două mari perioade** în existența revistei:

- **1867-1886**, o perioadă de glorie, cu prestigiu și competență în selectarea creațiilor literare pe care le publică în paginile sale, fiind condusă cu fermitate și intransigență de reputatul critic și istoric literar **Titu Maiorescu**;
- **1886-1944**, revista se mută la București, la început fiind la conducere **Iacob Negruzzi**, apoi un comitet format din **Mihail Dragomirescu**, **Simion Mehedinți**, **P.P. Negulescu**, **Rădulescu-Motru** (discipoli și foști elevi ai lui **Titu Maiorescu**).

Principalele **obiective** ale revistei se pot concretiza în:

- a) răspândirea **spiritului critic obiectiv** în aprecierea creațiilor literare originale;
- b) încurajarea și **promovarea literaturii naționale** și a **scriitorilor români**;

c) **combaterea imitațiilor, a plagierilor** din literaturile străine și a pastişelor literare.

Cu o concepție unitară și intransigentă dovedită pe parcursul întregii activități, **societatea „Junimea”** și **revista „Convorbiri literare”** au avut o contribuție incontestabilă la dezvoltarea și consolidarea civilizației române moderne, prin respingerea fermă a oricăror imitații sau împrumuturi snobistice, ale oricăror forme care nu se armonizau cu fondul spiritual autohton și nu se integrau organic în specificul național românesc. Despre activitatea prodigioasă a „Junimii” există **două cărți-document**, elaborate de doi junimiști de frunte, cu atribuții importante în aprecierea scrierilor literare care se discutau în ședințele cenaclului: „**Amintiri de la Junimea**”, de **Iacob Negruzzi**, și „**Amintiri de la Junimea din Iași**”, de **George Panu**.

Procesele-verbale întocmite cu prilejul întâlnirilor săptămânale, de regulă vinerea, în casa lui **Titu Maiorescu**, apoi a lui **Vasile Pogor**, relevă faptul că nu participau mai mult de zece persoane, dar acestea erau alese din elita socială a vremii: profesori, economiști, matematicieni, politicieni, istorici, filozofi, juriști ș.a. Atmosfera veselă care domina discuțiile extrem de serioase și de profunde era amplificată de reacțiile impulsive ale junimiștilor, care aruncau cu perne în capul vorbitorilor confuzi și plicticoși ori cântau batjocoritor pe nas, popește. Sunt, de asemenea, celebre porecele hazlii pe care și le atribuiau între ei sau altor personalități din afara cercului junimist: „*carul de minciuni Negruzzi*”, „*pudicul Naum*”, „*bine-hrănitul Caragiani*” etc.

În „**Istoria literaturii române moderne**”, **Tudor Vianu** a definit trăsăturile dominante ale junimiștilor: „**spiritul filozofic**”, „**spiritul oratoric**”, „**spiritul critic**”, „**gustul [...] clasic și academic**”, „**ironia**” și „**vestita zeflema junimistă**”.

În concluzie, esența culturală junimistă însumează **spiritul filozofic și oratoric, spiritul clasic și academic, ironia și spiritul critic**.

TITU MAIORESCU

(1840-1917)

autor canonic

TITU MAIORESCU (1840-1917), critic literar și estetician, mentorul societății culturale „**Junimea**” și inițiatorul **cenaclului** omonim, are meritul incontestabil de a fi format în cultura noastră o stare de spirit superioară, de a fi descoperit și încurajat afirmarea **marilor clasici: Mihai Eminescu, Ion Creangă, I.L. Caragiale și Ioan Slavici**.

Solida și vasta cultură a lui **Maiorescu** s-a reflectat în numeroasele studii și lucrări filozofice, critice, lingvistice și estetice, în activitatea permanentă pe care a desfășurat-o pentru evoluția limbii și a literaturii române.

• TITU MAIORESCU – ESTETICIAN

Ca **estetician**, Titu Maiorescu dă pentru prima oară **definiția poeziei**, identificând și condițiile pe care aceasta trebuie să le îndeplinească pentru a fi o creație artistică de valoare.

- În studiul „*O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867*”, mentorul „*Junimii*” consideră că „*Poezia, ca toate artele, e chemată să exprime frumosul; în deosebire de știință, care se ocupă de adevăr. Cea dintâi și cea mai mare diferență între adevăr și frumos este că adevărul cuprinde numai idei, pe când frumosul cuprinde idei manifestate în materie sensibilă*”. Pentru ca poezia să fie apreciată de critici și de cititori, trebuie să îndeplinească **două condiții**: una **materială (forma)** și una **ideală (conținutul)**. Ca formă (**condițiunea materială**), o poezie trebuie să trezească prin cuvintele ei „*imagini sensibile în fantezia auditoriului*”, iar ideea (**condițiunea ideală**) să exprime totdeauna un sentiment sau o pasiune, niciodată o cugetare exclusiv intelectuală sau științifică, întrucât poezia are menirea de a transmite stări emoționale precum „*iubirea, ura, tristețea, bucuria, disperarea, mânia*”, care sunt „*obiecte poetice*”. La polul opus se află celelalte idei precum „*învățătura, preceptele morale, politica*”, aparținând științei și „*niciodată ale artelor*”.

- În lucrarea „*Comediile d-lui I.L. Caragiale*” (1885), Maiorescu argumentează concepția că există un **raport între artă și realitatea socială**, care trebuie reflectat în operele literare. El răspunde astfel acuzațiilor aduse pieselor acestui genial dramaturg de către societatea și presa contemporană, susținând ideea că scriitorul pune „*pe scenă câteva tipuri din viața noastră socială de astăzi, cu deprinderile lor, cu expresiile lor [...] în situațiile anume alese de autor [...] într-o adevărată caricatură a culturei moderne*”. **Arta are funcție moralizatoare** prin faptul că trezește emoții estetice, iar acestea nimicesc răul din oameni, mai ales **egoismul**, pentru că „*orice emoțiune estetică [...] face pe omul stăpânit de ea, [...] să se uite pe sine ca persoană și să se înalțe în lumea ficțiunii ideale*”.

- Articolul „*Poeți și critici*” (1886) decelează **subiectivismul și individualitatea** proprii **artistului**, care percepe lumea înconjurătoare în mod diferit față de ceilalți oameni: „*Altfel descrie lumea Goethe, altfel o descrie Heine, altfel Leopardi, altfel Victor Hugo, deși cu toții au primit impresii de la aceeași lume*”, afirmă Maiorescu.

• TITU MAIORESCU – CRITIC LITERAR

Critic literar Titu Maiorescu are marele merit de a cultiva **spiritul critic obiectiv** în aprecierea creațiilor literare, cu preocuparea permanentă pentru „**respectul adevărului**”. El impune **gustul și rafinamentul junimist**, este **ferm și imparțial** în analiza operelor, având ca scop **înlăturarea mediocrităților din literatură**. Maiorescu urmărește **forma artistică și conținutul de idei**, punând accentul pe **originalitatea și autenticitatea** creației respective, prețuind în mod deosebit **specificul național**.

- Studiul *„Eminescu și poeziile lui” (1889)* începe cu o afirmație certă: *„Tânăra generație română se află astăzi sub influența operei poetice a lui Eminescu”*. Întrebarea retorică privind *„personalitatea poetului”* din deschiderea Capitolului I declanșează prilejul de a consemna câteva date biografice și de a realiza un portret spiritual al genialului poet, cu aluzie la firea lui melancolică și visătoare: *„Dacă ne-ar întreba cineva: a fost fericit Eminescu? Am răspunde: cine e fericit? Dar dacă ne-am întreba: a fost nefericit Eminescu? Am răspunde cu toată convingerea: nu!”*

Adept al filozofului romantic german **Schopenhauer**, poetul era pesimist, dar atitudinea sa melancolică definea *„un simțământ estetic, o seninătate abstractă”*, iar nu o amărăciune personală. **Eminescu** afișa o *„naivitate ca de copil”*, ceea ce atrăgea o simpatie spontană în inima tuturor, căci tânărului îi lipsea cu desăvârșire *„semeția unei inteligențe excepționale de care numai el singur nu era știutor”* și avea expresia visătoare a *„unui geniu cuprins de lumea ideală”*. Reticența poetului în publicarea unei poezii era cunoscută de toți junimiștii, precum și faptul că refăcea, rafina și *„căuta mereu o formă mai perfectă”* pentru noua creație, pe care o citea cu un glas străin în ședințele cenaclului: *„Niciodată nu s-ar fi gândit măcar să o publice: publicarea îi era indiferentă, unul sau altul dintre noi trebuia să-i ia manuscrisul din mână și să-l dea la «Convorbiri literare»”*. În lirica sa erotică nu se poate vorbi despre *„amor fericit și nefericit”* în accepția obișnuită, pentru **Eminescu**, femeia iubită nu era decât *„copia imperfectă a unui prototip nerealizabil”*. Ca urmare, cu o melancolie impersonală, poetul se refugiază *„într-o lume mai potrivită cu el, în lumea cugetării și a poeziei”*.

Pentru argumentarea acestei analize a spiritului eminescian, **Maiorescu** citează versurile finale din poemul *„Lucaefărul”*:

*„Ce-ți pasă ție, chip de lut,
Dac-oi fi eu sau altul?
Trăind în cercul vostru strâmt,
Norocul vă petrece;
Ci eu în lumea mea mă simt
Nemuritor și rece.”*

Titu Maiorescu intuiește geniul eminescian îndată după apariția a numai trei poezii (1870): *„Venere și Madonă”*, *„Epigonii”* și *„Mortua est”*. El apreciază bogăția de idei și forma artistică a poeziei eminesciene, aflată sub semnul perfecțiunii, accentuând frumusețea limbii și *„înălțarea de cuget”*, încredințat că *„literatura poetică română va începe secolul XX sub auspiciile geniului lui”*.

Maiorescu sesizează cu satisfacție apropierea versului eminescian de cel popular, remarcând în mod deosebit rima surprinzătoare prin noutate și inedit: *„Eminescu înalță rimele poeziei române peste acea formă obișnuită și adeseori neîngrijită”*, preluând unele cuvinte familiare ori prozaice pentru *„a le ridica*

la splendoarea unei rime surprinzătoare”. Criticul exemplifică particularitățile prozodice din lirica eminesciană prin citarea unor fragmente din poezii ale căror „forme rafinate” ori „cugetări de adâncă filozofie” l-au entuziasmat și prin măiestria rimelor „dintre cele mai frumoase”: „**Scrisorile**”, „**Odă (în metru antic)**”, „**Glossă**”, „**Sonetele**” etc. Pentru **Eminescu**, remarcă **Maiorescu**, limba română este „dulce și străvezie”, „ca un fagure de miere”, iar nu „răzlețită în lipsă de contururi”.

Admirația criticului excelează prin faptul că poezia eminesciană își are rădăcinile adânc înfipte în creația populară și exemplifică prin versuri din poeziile „**Peste vârfuri**”, „**Scrisoarea I**”, „**Scrisoarea II**”, despre care exclamă fascinat: „Nu au existat, nu vor exista în poezia română versuri mai frumoase decât acestea”. Tot din poezia populară și din cronici, afirmă criticul, „au putut ieși versurile în care vorbesc solul și Mircea-vodă în «**Satira III**»” și redă în articol întreg dialogul dintre cele două personaje (**Titu Maiorescu** se referă la „**Scrisoarea III**”, pe care el o numea „**Satira III**”).

Impresionat de „covârșitoarea inteligență căreia nimic din ce-și întipărea vreodată nu-i scăpa”, **Maiorescu** vede în **Eminescu** „un om al timpului modern, cultura lui individuală stă la nivelul culturii europene”. Pasionat de filozofie, admirator al „**Vedelor**”, cunoscător al operelor poetice din toate timpurile, **Eminescu** avea o neobosită stăruință „de a ceti, de a studia, de a cunoaște” și de a memora cu ușurință „operele însemnate din literatura antică și modernă”.

Încredințat de talentul nativ al poetului de geniu („poetul e din naștere, fără îndoială”), **Maiorescu** accentuează faptul că poezia eminesciană vibrează puternic în inimile românilor, în care el va trăi veșnic.

În finalul studiului, **Titu Maiorescu** prevestește influența hotărâtoare a spiritului eminescian asupra poezilor ce vor urma și care își vor sorbi seva din creația lui: „Acesta a fost **Eminescu**, aceasta este opera lui. Pe cât se poate omenește prevedea, literatura poetică română va începe secolul XX sub auspiciile geniului lui, și forma limbei naționale, care și-a găsit în poetul **Eminescu** cea mai frumoasă înfăptuire până astăzi, va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a vestmântului cugetării românești”.

- **Alte studii critice** se referă la scriitorii apreciați de **Titu Maiorescu**, pentru valoarea operelor scrise și publicate în perioada junimistă:

- **Andrei Mureșanu**, care, deși a creat mai multe versuri, a publicat foarte puține, între care „**Deșteaptă-te, române!**”, poezie devenită actualul imn al României, pe muzica lui Anton Pann. Oficial, „**Deșteaptă-te, române!**” a devenit imnul României pe **14 iulie 1994**.

- **Octavian Goga**, pentru volumul de „**Poezii**” din **1905**, pe care îl propune pentru premiere la Academia Română.

- **Ioan Slavici**, ale cărui nuvele îi provoacă criticului bucuria că „tânără literatură română a fost în stare să dea bătrânei Europe prilejul unei emoțiuni estetice din chiar izvorul cel mai curat al vieții sale populare”;

- **Mihail Sadoveanu**, scriitor „*de o puternică originalitate*”, care a dovedit un „*talent curat românesc*”.

• **TITU MAIORESCU – URIAȘĂ PERSONALITATE A CULTURII ROMÂNE**

- În studiul „*În contra direcției de astăzi în cultura română*” (1868), **Titu Maiorescu** aduce în atenția publică raportul dintre tradiție și inovație, dintre fondul cultural autohton și formele civilizației moderne, dintre originalitatea literaturii române și influențele străine care duc la imitații ridicole și nocive pentru spiritualitatea poporului nostru.

Ca urmare, el inițiază și demonstrează „*teoria formelor fără fond*”, considerând că nu trebuie împrumutate forme din Occident, ci trebuie ridicat fondul cultural autohton la înălțimea acelor forme, fiind intransigent în această privință: „*mai bine să nu facem o școală deloc, decât să facem o școală rea*”.

O critică neîndurătoare aduce **Maiorescu** formelor de cultură fadă și falsă, împrumuturilor luate fără discernământ din civilizația apuseană și exemplifică această concepție prin anomaliile din societatea vremii.

Referitor la superficialitatea „*claselor de sus*” privind percepția valorilor, **Maiorescu** blamează cu fermitate „*încurajarea blândă a mediocrităților*”. El scoate în evidență atitudinea reprobabilă și păguboasă a intelectualilor care acceptă tacit, dacă nu chiar încurajează, scrierile stângace, lipsite de conținut, sau pe scriitorii fără talent, pe „*oamenii nechemați și nealeși*”. Mediocritățile trebuie descurajate din viața publică a unei națiuni, în special atunci când poporul este mai incult, „*fiindcă tocmai atunci sunt primejdioase*”.

• **TITU MAIORESCU – LINGVIST**

Un merit incontestabil îl are Titu Maiorescu în domeniul lingvisticii, al consolidării și al oficializării limbii române.

- În studiul „*Despre scrierea limbei române*” (1866) polemizează împotriva etimologismului susținut de pașoptiști și susține cu fermitate ideea că **limba română este fonetică** – „*fiecare cuvânt se scrie cum se pronunță*” –, pledând în același timp pentru **oficializarea alfabetului latin**: „*scrierea sonorilor române cu litera latină corespunzătoare [...] luată tot de la romani*”.

- O satiră necruțătoare revarsă **Maiorescu** în lucrarea „*Beția de cuvinte*”, subintitulat „*Studiu de patologie literară*”. El sancționează fraza supraîncărcată în exprimarea unor contemporani, numind-o **frazologie**, ca simptom grav al bolii care se cheamă „*lipsă de idei*”.

- În studiul „*Neologismele*”, **Maiorescu** remarcă **avalanșa neologismelor** ce au inundat limba română; de aceea este neapărat necesar discernământul ferm în acceptarea acestora, deoarece „*și limba română își are geniul ei propriu și cuvintele ei proprii și acestea trebuiesc cunoscute și trebuiesc deprinse*”.

În concluzie, ctitor al culturii noastre naționale, primul estetician și critic literar român, Titu Maiorescu se statornicește ca valoare incontestabilă în toate domeniile vieții publice românești.

Excepțional dotat cu simțul valorilor, îi datorăm lui **Titu Maiorescu** ivirea marilor clasici români, scrierea limbii române cu caractere latine și, cum scrie **Tudor Vianu**, „puțini l-au egalat în vigoare [...] iar, în domeniul său propriu, lucrarea la care a supus graiul nostru nu a fost cu nimic mai prejos de aceea a lui Eminescu”.

Mihai Eminescu, Ion Creangă, I.L. Caragiale, Ioan Slavici

„POVESTEA LUI HARAP-ALB”

de Ion Creangă
autor canonic

basm cult

- tema: *Lumi fantastice* -
Epoca marilor clasici

DEFINIȚIE

Basmul este specia epicii populare și culte, cu largă răspândire, în care se narează întâmplări fantastice ale unor personaje imaginare pozitive (feți-frumoși, zâne, animale și păsări năzdrăvane etc.), aflate în luptă/conflict cu forțe malefice ale naturii sau ale societății, simbolizate prin balauri, zmei, vrăjitoare etc., pe care le biruiesc în cele din urmă. Basmul are formule specifice – inițiale, mediane și finale –, metafore tipice și personaje-cheie pentru acțiunea narativă. Fantasticul este construit prin îmbinarea realului cu fabulosul, iar narațiunea se împletește cu dialogul și descrierea.

Termenul „basm” vine din slava veche, de la „basni”, care înseamnă „născocire”, „scornire”.

ION CREANGĂ (1 martie 1837–31 decembrie 1889) aparține perioadei de aur a literaturii române din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, cunoscută sub numele **Epoca marilor clasici**, împreună cu **Mihai Eminescu**, **Ioan Slavici** și **I.L. Caragiale**. Este un scriitor de mare valoare narativă, a scris o autobiografie („*Amintiri din copilărie*”), povești, nuvele și basme, care au devenit bucuria copiilor și a adulților din toate timpurile.

Basmul „*Povestea lui Harap-Alb*” a apărut la **1 august 1877**, în revista junimistă „*Convorbiri literare*”, fiind apoi reprodus de către **Eminescu** în ziarul „*Timpul*”.

„*Povestea lui Harap-Alb*”, de **Ion Creangă**, se încadrează în specia **narativă basm cult** – cu autor identificat – prin **tema** constând în **conflictul dintre bine și rău**. În acest basm, conflictul se manifestă între adevăr și minciună, care